

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

122:2 • 2002

Historieförmedling mellan solidaritet och autonomi

Kritiska synpunkter på några historiedidaktiska frågor

Av Ulrika Holgersson och Cecilia Persson

Brusten dialog talas det om i historiografin över det skede då historiedidaktiken på allvar började etablera sig som en självständig disciplin inom historievetenskapen mot slutet av 1980-talet och fram till mitten av 1990-talet. Förhoppningarna om en syntetiserande och meningsskapande historieskrivning inriktad på förmedling kolliderade med den alltmer introverta och teoriintresserade historievetenskapen.¹ Men under de senaste fem åren har mycket hunnit hända. Nu börjar avhandlingar med en historiedidaktisk profil publiceras.² På det nordiska historikermötet i Århus i Danmark togs temat upp på flera sessioner. Och debattsidorna i *Historisk tidskrift* domineras av en historiedidaktisk diskussion – nu dessutom följda av ett helt temanummer.

Därmed är det inte självklart att dialogen återupptagits. Snarare är det kanske så att de historiedidaktiska tankarna – istället för att sprida sig som ringar på vattnet och inspirera hela ämnet – fått fotfäste hos en begränsad grupp vanliga historiker som skapat sig en nisch som förmedlingsforskare.³ På så vis har det didaktiska samtalet blivit lätt entonigt och enstämigt.

Det här debattinlägget kan ses om ett försök från vår sida att föra dialogen vidare.⁴ Vår utgångspunkt är att historiedidaktiken är ett forskningsfält som

1. Klas-Göran Karlsson, "Historiedidaktik och historievetenskap – ett spänningsfyllt förhållande", i Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red), *Historiedidaktik*, Lund 1997, s 17f, 28–31, 38.

2. Aktuella avhandlingar är Åsa Linderborg, *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892–2000*, Stockholm 2001; Roger Johansson, *Kampen om historien. Adalen 1931. Sociala konflikter, historiemedvetande och historiebruk 1931–2000*, Stockholm 2001; och Ulf Zander, *Fornstora dagar, moderna tider. Bruk av och debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte*, Lund 2001. Se även Peter Aronsson (red), *Makten över minnet. Historiekultur i förändring*, Lund 2000.

3. När vi talar om förmedlingsforskare syftar vi på dem som explicit relaterar till den historiedidaktiska forskningen. Ett intresse bland vanliga historiker för att nå ut i samhället har emellertid funnits länge, t ex bland de arbetarhistoriker som arbetat med forskningscirklar och utåtriktad seminarieverksamhet.

4. Vi vill tacka Eva Österberg, Monika Edgren, Lars Edgren och Victor Lundberg, som alla läst och lämnat viktiga synpunkter på den här texten. Ulrika Holgersson är doktorand vid historiska institutionen, Lunds universitet. Arbetsnamnet på hennes avhandlingsprojekt är *Arbetarkvinnan och dampressen. Klassamhällets tankestrukturer i Sverige i början av 1900-talet*. Cecilia Persson skriver en avhandling på

fortfarande söker finna sina former och förfina sina analysredskap.⁵ Givetvis är det omöjligt att i det här sammanhanget vara heltäckande, men vi vill åtminstone initiera en diskussion kring några viktiga frågor. Vilken kunskaps- och människosyn implicerar egentligen didaktiska modebegrepp som *berättelse* och *historiemedvetande* och vilken betydelse får detta för historikers roll som forskare och samhällsmedborgare? På vilka punkter kan historieförmedlingsforskningen kritiseras och vilka av dess inslag kan berika resten av historievetenskapen?⁶

Berättelsetänkande och historiemedvetande – några kritiska reflektioner

En ofta återkommande referens i den nordiska historieförmedlingsforskningen⁷ är den amerikanska filosofen David Carrs *Time, Narrative and History*⁸ – ett försök att, som den danske historiedidaktikern Bernhard Eric Jensen beskrivit det, utforma en "historiemedvetandets fenomenologi".⁹ Carr tar avstamp i den diskussion om narration som förts bland filosofer, historiker och litteraturkritiker från 1960-talet och framåt. Föremål för hans kritik är inte minst Hayden White, Roland Barthes och Louis Mink. Carr anser att dessa forskare felaktigt uppfattat att narrationen som litterär form inte kan representera livet. Problemet är att de tror att verkliga händelser och fakta inte får något tydligt mönster förrän de på ett senare stadium struktureras av berättelser. Egentligen förhåller det sig, menar Carr, tvärtom: våra erfarenheter har i grunden en narrativ struktur och de historiska och litterära berättelserna är bara förlängningar och konfigurationer av dessa ursprungliga narrationer. Med detta synsätt är vårt vardagliga medvetande *för-tematiskt*: mina upplevelser av nuet konstitueras av minnet av det som varit och förväntan inför det som ska komma och en handling är inte en "an event I encounter but one I live through". Jag berättar min egen livshistoria genom att leva.¹⁰

temat *Kvinnor på flykt söker ett hem. Judiska och icke-judiska polska kvinnors identitetsskapande processer under svensk efterkrigstid*. Vi forskar alltså inte själva om historieförmedling, men vår egen emancipatoriska forskningsinriktning har tvingat oss att reflektera kring olika förmedlingsaspekter: Vem skriver vi för? Vad har vi för ansvar som forskare gentemot dem vi skriver om? Vilken är vår uppgift?

5. Se t ex Bernhard Eric Jensen, "Historiemedvetande – begreppsanalys, samhällsteori, didaktik", i Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red), *Historiedidaktik*, Lund 1997.

6. Vi har alltså inte här fokuserat på diskussionen och forskningen om *historiebruk* som annars är en central del av historiedidaktiken.

7. Vi skriver "nordiska" eftersom den svenska historieförmedlingsforskningen växt fram under livligt utbyte med andra skandinaviska forskare. Vårt intryck är att det är rikigare att tala om en nordisk didaktisk forskningsmiljö än en särskild svensk inriktning.

8. David Carr, *Time, Narrative and History*, Bloomington & Indianapolis 1991.

9. Jensen 1997, s 64.

10. Carr 1991, s 3, 5, 7–44, 169, 61f. Citat på s 34.

Då och då – med stöd av Carr och ibland med annan teoretisk inspiration – blir antagandet om att vårt tänkande är strukturerat i berättelsens form till en viktig utgångspunkt för den nordiska didaktiska forskningen.¹¹ Framför allt märks influensen från den amerikanska filosofen i Bernhard Eric Jensens försök att definiera ett av förmedlingsforskningens mest centrala begrepp, *historiemedvetande*¹² – en bestämning som tycks ha fått stort genomslag bland andra historiedidaktiska forskare.¹³ Han vill förstå historiemedvetande som "alla former av medvetande som berör processförhållandet mellan dåtid, nutid och framtid och där processerna betraktas som betingade eller framkallade av människors handlingar, det vill säga samspelet mellan *dåtidstolkning – nutidsförståelse – framtidsväntan*".¹⁴

Bakom Jensens begreppsanalys ligger en mycket målmedveten strategi att nå fram till en bestämning av begreppet *historiemedvetande* som kan bli användbar i en fortsatt historiedidaktisk praktik. Dels är han angelägen om att skapa en förståelse av begreppet som inte enkelt sätter likhetstecken mellan historia och dåtid, utan istället inbegriper alla tre tidsdimensionerna, då, nu och framtid (jfr Carr). Dels är han ute efter att lyfta fram medvetandet om de sociokulturella processerna – alltså det som är knutet till människors handlingar – som signifikativt för historiemedvetandet. En sådan definition medför, menar Jensen, att historiemedvetandet är ett synnerligen väsentligt element i människors "identitet, sociala kunskaper och handlingar", men också att människor är "såväl skapade av historia som skapare av historia". En människas medvetande blir så en "verklighetsskapande kraft" – en insikt som innebär ett avståndstagande från "ett strukturalistiskt tillvägagångssätt".¹⁵

Ett sympatiskt drag hos Jensen är hans uttalade strävan att resonera kring den historie- och samhällsteori som hans egna begrepp har som grund. Däre-

11. Forskare som explicit ställer sig positiva till Carr är Jensen, s 63–66, 68, 78f; Claus Bryld m fl, *At formidle historie – vilkår, kendetegn, formål*, Roskilde 1999, s 75f; samt K G Hammarlund (som inte är historiedidaktiker), "Den historiska intrigen. Kan historien uppfattas som narration?", *Historisk tidskrift* 2000:3, s 374f. Hänvisningar till den amerikanske filosofen finner man även hos Christer Karlegård, "Den historiska berättelsen", i Christer Karlegård & Klas-Göran Karlsson (red), *Historiedidaktik*, Lund 1997, s 144, 149, 160; Johansson 2001, s 34; och Klas-Göran Karlsson, *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995*, Stockholm 1999, s 45. Dessutom finner vi hos Peter Aronsson hållningen att berättelser spelar stor roll när vårt tänkande struktureras, något som, enligt honom, dock sker i efterhand då en händelse redan inträffat. Peter Aronsson, "Historiekultur i förändring", i Peter Aronsson (red), *Makten över minnet. Historiekultur i förändring*, Lund 2000, s 8.

12. Jensen 1997, passim.

13. Karlsson, *Historia som vapen*, s 38ff; Zander *Fornstora dagar, moderna tider*, s 42f; Linderborg, s 32; Johansson, s 25, 29f, 30 not 29, 35, 38 not 20, 43f.

14. Jensen 1997, s 59.

15. Jensen 1997, s 49, 53f, 58–62, 70–81.

mot är han inte riktigt lika tydlig ifråga om vilken människosyn hans didaktiska antaganden botten i.¹⁶ Med sin uttalade uppfattning att medvetandet ska ses som en "verklighetsskapande kraft" och att människan ska betraktas som agerande utifrån sin plats i spänningsfältet mellan dåtid, nutid, och framtid tar Jensen, som vi tolkar honom, ställning för en tämligen traditionell västerländsk uppfattning om människan som rationellt handlande i en linjär framåtriktad rörelse. Som vi senare ska återkomma till har en sådan hållning av en del forskare setts som problematisk.

Vidare anser vi att man ytterligare kan diskutera den fenomenologiska berättelsetradition som Jensen i hög grad lutar sig mot. Jensen skiljer nämligen, i anslutning till Carr, mellan två olika berättelse-teoretiska positioner: en som "utgår från att det narrativa skall ses mot bakgrund av att människolivet, individen såväl som kollektivets, består av ett komplext antal levda berättelser" (jfr Carrs fenomenologi) och en som "innebär att det narrativa är något som människor skapar i efterhand genom att framställa handlings- och händelseförlopp på ett bestämt sätt" (jfr Hayden White m fl). Av dessa ser han den förstnämnda som "den intressantaste och mest perspektivrika".¹⁷ Vår mening är att det fenomenologiska narrationsbegreppet tenderar att bli tillslutande och essentialiserande. Om grunden i hela vårt sätt att orientera oss i tillvaron är narrativ – vilken historisk förklaring finns då utanför det narrativa?

Vi känner oss alltså skeptiska till den status av självklarhet som vi tycker oss se att Jensens begrepp fått, men också till de diskussioner som följt i kölvattnet på den danske didaktikerns försök att bidra till skapandet av en vetenskaplig begreppsapparat för fältet. I sin intressanta bok *Historia som vapen* gör exempelvis Klas-Göran Karlsson en uppdelning mellan två slags medvetanden. För det första ser han ett medvetande som han menar sammanfaller med Jensens begrepp *historiemedvetande*¹⁸ och som "kan anses ligga nära den moderna västerländska demokratin, särskilt om man definierar dess kärna som en konkurrens mellan olika åsiktsriktningar och ideologiska hållningar, samt ett aktivt deltagande i det politiska livet av kritiskt sinnade och förändringsbenägna medborgare". Detta historiemedvetande har ett värde som "ligger påtagligt nära det värde" som "tillskrivits den tolkande, vetenskapliga historien".¹⁹ Och för det andra räknar Karlsson med ett *myt-*

16. Jensen 1997, s 60–68.

17. Jensen 1997, s 78f.

18. Karlsson, 1999, s 39f.

19. Karlsson 1999, s 40. Jfr här också med den amerikanske historikern John Lukacs, som menar att framväxten av ett "historical consciousness" kan lokaliseras och fastställas till den västeuropeiska kultu-

ologiskt medvetande som "betonar kontinuiteten över tid och det cykliska förloppet". Med detta historiemedvetande blir de historiska händelserna förutbestämda och tillvaron trygg och enkel att orientera sig i.²⁰

Vi ställer oss frågande till den uppdelning mellan olika historiemedvetanden som Karlsson gör, liksom till hans syn på det västerländska historiemedvetandet som ett tecken på mänsklig mognad och civilisation. Vad vi vänder oss mot är valet att låta en uppdelning mellan västerländskt och mytiskt ligga till grund för definitionen av historiemedvetandet som ett vetenskapligt nyckelbegrepp. En dylik dikotomi aktualiserar ett tänkande som under århundraden förknippats med en tradition av kolonial diskurs, orientalism och etnocentrism, strukturerad av en princip där förnuft, rationalitet, handlingskraft och "manliga" egenskaper hierarkiskt överordnats känsla, irrationalitet, passivitet och "kvinnlighet".²¹ Seyla Benhabib anser t ex att den västerländska filosofiska traditionen, "från Platon över Descartes till Kant och Hegel", tematiserar "historien om det manliga förnuftssubjektet" och att en grundläggande uppgift för feminismen är "avmystifieringen av förnuftets manliga subjekt". Den västerländska filosofiska kunskapsproduktionen artikulerar således erfarenheter från ett manligt subjekt som förutsätts vara representativt för mänskligheten. Något ironiskt påpekar Benhabib att vi bara behöver "påminna oss om att Hegel ansåg att Afrika inte har någon historia". Det var inte heller så länge sedan kvinnor inte hade någon historia.²²

Vi skulle också kunna tala med Zygmunt Bauman, som menar att ursprungsmymten, om en mänsklighet som träder fram ur det presociala barbariet, är central för det västerländska självmedvetandet, och att detta perspektiv på

ren "the last three or four centuries". John Lukacs, *Historical Consciousness. The Remembered Past*, New Brunswick & London 1994, s 5, 16, 22f.

20. Karlsson 1999, s 40. I sin nyutkomna avhandling gör Ulf Zander, med stöd hos Klas-Göran Karlsson, en likartad uppdelning. Zander skriver: "Det historiemedvetande som utgår från kontinuitet och cykliska förlopp brukas oftare för att tillhandahålla argument i olika slags konflikter, eftersom det är stabilitet, regelbundenhet och kontinuitet som lyfts fram som centrala kategorier, vilket kan bidra till att cementera motsättningar och definiera eviga konfliktkategorier." Zander, *Fornstora dagar, moderna tider*, s 43.

21. Sandra Harding, *Whose Science? Whose Knowledge? Thinking from Women's Lives*, Buckingham 1991; Uma Narayan, "Essence of Culture and a Sense of History. A Feminist Critique of Cultural Essentialism", i Uma Narayan & Sandra Harding (red), *Decentering the Center. Philosophy for a Multicultural, Postcolonial, and Feminist World*, Bloomington & Indianapolis 2000.

22. Seyla Benhabib, *Autonomi och gemenskap. Kommunikativ etik, feminism och postmodernism*, Göteborg 1994, s 234f. Faktum är att David Carr är medveten om att hans fenomenologi kan kritiserars för att vara etnocentristisk. Så erkänner han att man med den narrativa modellen riskerar att placera "peoples without history" på en skala "somewhere between animals and the fully human". Den intellektuellt hederliga attityden till trots, har Carr emellertid, som vi uppfattar det, uppenbara svårigheter med att värja sig mot det egna tvivlet. Carr 1991, s 177–185, citat på s 181.

allvar kräver ett skärskådande av den kunskapstradition vi verkar inom.²³ Vetenskapliga begreppsdefinitioner implicerar alltid en människo- och samhällssyn och forskaren bör förhålla sig öppet och reflekterat till denna.

Sammanfattningsvis vänder vi oss följaktligen mot en uppfattning om mänskligt tänkande och den historiska förklaringen, i vilken det narrativa elementet per automatik ges en privilegierad ställning. Den hållningen är alltför totaliserande och innefattar en människosyn som vi ställer oss frågande till. Vid sidan om det narrativa finns också, menar vi, andra sätt att förhålla sig till tillvaron. Det kan förslagsvis handla om det analytiska tänkandet, där det förflutna är av underordnad betydelse, eller det komparativa, med vilket vi relaterar oss till andra människor, exempelvis i andra samtida kulturer, horisontellt istället för vertikalt. Vi tycker även att det är värt att poängtera att många nog skulle ha svårt att känna igen sig i synen på människan som en ständigt berättande varelse; för en del ter sig livet som något kaosartat och öppet, utan säker färdriktning. I historien finns dessutom många exempel på "brutna" berättelser, på människor som aldrig fått ihop sina liv, inte hittat ett sammanhang och en mening med sin existens. Teoretiskt ansluter vi oss därför bl a till den feministiska forskning som talar om att våra erfarenheter struktureras politiskt.²⁴ Vilken konstruktion människors förståelse av tillvaron får, narrativ eller ej, blir forskarens uppgift att klargöra med en dekonstruerande metod. Det är ett sätt att tänka som hämtat många influenser från poststrukturalismen/postmodernismen.

Historieförmedling efter det postmoderna genombrottet

Något som oftast saknas när vi diskuterar postmodernitet inom det historiska skräet är ordet solidaritet. Ett undantag utgör dock idéhistorikern Mats Andrén. Han menar att vi finner oss själva som människor "i spänningen mellan solidaritet och autonomi" och hänvisar till tänkare som Chantal Mouffe, Ernesto Laclau och Slavoj Žižek.²⁵ Andrén diskuterar dessa forskares uppfattning att människan inte har någon fast grundlagd identitet. Vi människor prä-

23. Zygmunt Bauman, *Auschwitz och det moderna samhället*, Uddevalla 1998, s 35. Bauman talar om en "etiologisk" myt, vilket kan ersättas med "ursprungsmyt".

24. Se förståelsen av begreppet erfarenhet hos feministiska forskare som Joan W Scott och Beverley Skeggs. Joan W Scott, "Experience", i Judith Butler & Joan W Scott (eds), *Feminists Theorize the Political*, New York & London 1992, s 37; Beverley Skeggs, *Att bli respektabel. Konstruktioner av klass och kön*, Göteborg 2000, s 44–50.

25. Mats Andrén, "Mind the gap", *Glänta* 2001:3, s 53–60, citat på s 59. Här skulle vi även vilja lägga till Zygmunt Bauman.

las av "ett hål, en brist eller ett fundamentalt trauma" och ett sätt för oss att hantera denna existentiella belägenhet är att knyta an till något som kan mildra det vi inte klarar av att hantera, att "dölja och kompensera" tomheten.²⁶

Om vi kopplar detta grundantagande till diskussionen om identitet kan vi förmoda att ett inslag i ett samhälles kunskapsproduktion är att skylta över konflikter, och då givetvis även inom vetenskapen. En central funktion hos våra ideologier är, som Andrén förstår Žižek, "att stå i maktens tjänst och att aktivt bidra till att skapa en någorlunda gemensam identitet".²⁷ Solidaritet blir så att se "den andres" utsatthet och samtidigt ställa sig autonom för att kräva förändring både för den andre och för att konstituera sin egen personlighet.²⁸

Ansluter vi oss till en sådan syn blir konsekvensen att vi närmar oss kunskap, forskning, makt, politik, ja oss själva, utifrån nya referenser. Så kan man, i likhet med Eva Österberg, se den postmoderna positionen snarare som en hållning för forskaren än som en programmatisk förklaring. Hon har, efter Zygmunt Bauman, beskrivit den postmoderna ståndpunkten som ett "state of mind".²⁹ Sökande, tvivel, självreflektion står då i centrum i stället för det självklara, och i det här perspektivet har ingen monopol på sanningen.³⁰

Om vikten av självreflektion talar också Roddy Nilsson, vars inlägg i *Historisk tidskrift* vi uppfattat som en av de mest spännande historiedidaktiska ståndpunkter vi hittills stött på. Nilsson pläderar i sitt inlägg för en postmodern didaktisk hållning och relaterar denna i första hand till lärarens roll i undervisningssituationen – tankar som naturligtvis också gäller för vetenskapen. Efter det postmoderna genombrottet, efter att de stora berättelserna dekonstruerats, har det uppstått en medvetenhet om att historia är något som ständigt skapas och byter skepnad. "The grand narratives" har, enligt Nilsson, fungerat "som modernitetens myter" men historien är nu inte längre endast en "konkurrerande diskurs bland många andra, den innehåller också allt flera konkurrerande diskurser inom sig". Allt detta ställer naturligtvis stora krav på historikern när det gäller förmåga att ifrågasätta såväl sig själv som det sammanhang hon eller han verkar inom.³¹

26. Andrén 2001, s 53.

27. Andrén 2001, s 53.

28. Vår tolkning av Andrén 2001, s 58–61.

29. Eva Österberg, "Historikern och vår kulturella mångfald", i Roger Qvarsell & Bengt Sandin (red), *Den mångfaldiga historien*, Lund 2000, s 18.

30. Österberg 2000, s 19.

31. Roddy Nilsson, "Historiedidaktiken och den postmoderna utmaningen", *Historisk tidskrift* 2001:1, s 75.

Måhända kan man, grovt generaliserat förstås, inom den kulturhistoriska forskningen idag se två stora utvecklingstrender, där Nilssons perspektiv presenterar den ena riktningen. I sin bok *Sanning och konsekvens*, om författarna Marika Stiernstedt och Ludvig Nordström, ansluter sig till litteraturvetaren Lisbeth Larsson till en narrationsteoretisk ståndpunkt som sätter fokus på hur många motsägande mindre berättelser formar människan i konflikt med de etablerade berättelserna, eller de som utgör "doxan" – en "kamp om tolkningsföreträdet som sker på berättelsernas nivå". Den traditionen ser hon i motsats till en forskningsriktning som lyfter fram de större berättelsernas sprängkraft, på mångfaldens och de agerande subjektens bekostnad.³² Med sin egen forskning kan Larsson visa hur "mäns berättelser genomgående visat sig vara starkare än kvinnors", en "totaliseringsprocess där skillnad, olikhet, autenticitet och liv försvinner in i en allmän, redan färdigstöpt berättelse", samtidigt som människor också "lyckas att berätta sig själva och andra på nytt".³³

Ett sådant perspektiv ligger, som vi begripit det, väl i linje med Roddy Nilssons ståndpunkt. Så kan man ställa frågan om det går att dra en skiljelinje mellan en forskning som fortfarande i viss mån är förankrad i den modernistiska traditionen, som söker efter de stora tvingande berättelserna eller diskurserna, de som gör anspråk på att vilja fånga det generella och universella, och en postmodern position som i större utsträckning riktar sitt ljus mot den variation och mångfald som hotar att slå hål på enigheten.

Vårt intryck är att man inom det historiedidaktiska fältet ofta i högre grad lutat sig mot det vi här kallar den modernistiska riktningen än mot den postmoderna. Ett tecken på det är, anser vi, definitionen av begreppet *historiemedvetande* som ett traditionellt västerländskt fenomen med historiska rötter, som vi tidigare diskuterat.

Ibland är det dock mindre tydligt var de nordiska historiedidaktiska forskarna ska placeras. I en artikel i *Historisk tidskrift* vacklar Ulf Zander, som vi läser honom, i sin hållning till den postmoderna utmaningen. Å ena sidan verkar han stundom stödja postmoderna perspektiv, som till exempel ett problematiserat sanningsbegrepp, som öppnar vägen för ett möte mellan fiktion och traditionell historieskrivning.³⁴ Men å andra sidan tar Zander upp dilem-

32. Lisbeth Larsson, *Sanning och konsekvens. Marika Stiernstedt, Ludvig Nordström och de biografiska berättelserna*, Stockholm 2001, s 417–428, citat på s 417.

33. Larsson 2001, s 423, 425.

34. Ulf Zander, "Humanistisk historieförmedling. Reflexioner utifrån ett danskt projekt", *Historisk tidskrift* 2001:2, s 188ff.

mat att historieämnets alltmer långtgående specialisering och fragmentisering hamnat på kollisionskurs med "folkflertalets behov av ett aktivt och handfast historiemedvetande, som kan hjälpa dem att få förståelse för en förvirrad och turbulent nutid".³⁵ I anslutning till Keith Windschuttle ställer han sig skeptisk till "en långt driven och specialiserad dekonstruktion eller diskursanalys, där i värsta fall den ena historien blir lika god som en annan", vilken "kan ha minst lika negativa effekter som 1960- och 70-talens statistisk- och strukturtyngda historieverk".³⁶ Zanders argumentation är inte alldeles enkel att följa, men vi uppfattar att han ser en alltför komplex och specialiserad forskning som problematisk, därför att den fjärrar sig från allmänhetens förmodade behov av mening och sammanhang. Frågan är om Zander menar att historikers uppgift är att skriva nya stora berättelser?

Vår egen hållning har mycket gemensamt med Roddy Nilssons. Vi menar att vi inte kan undgå det faktum att vår värld är komplex, och att vi därför bör försöka bejaka mångfalden i tillvaron, snarare än att se den som ett problem. Vi tror inte att det finns något som säger att en historia som rymmer mångfald, variation och skillnad behöver bli svårare att förmedla. Tvärtom kan den mångfacetterade historien, med dess alla bottnar, ge oss möjlighet att dramatisera och skapa spänning i vårt berättande.³⁷ Med dekonstruktion och historisering som metod kan vi se hur olika berättelser under historien valts bort och att världen inte bara är komplicerad nu, utan att den egentligen alltid varit det. På så sätt kan vi också bygga en bro mellan nu och då, vilket kan ge emancipatorisk kraft åt vår forskning. För att återkoppla till Mats Andrén bör vi, i spänningsfältet mellan solidaritet och autonomi, försöka motverka att det förflutna tas i bruk av dem som har ett behov av att motivera en aktuell politik genom att osynliggöra konflikt och motstånd i en strävan att samla människor kring förenklade trossystem och tolkningsramar.

För att knyta ihop reflexionerna kring vårt eget möte med historiedidaktiken efterlyser vi mer av självkritik och självreflexion inom fältet och ett utvidgat samtal mellan historiedidaktiker och historiker. Den didaktiska forskningen har, som vi ser det, aktualiserat synnerligen spännande och viktiga problem, som varje historiker måste våga möta. På samma gång väntar emellertid många av de frågor som väckts allttjämt på svar. Är det verkligen så

35. Zander, "Humanistisk historieförmedling", citat s 174; se även s 184f, 190f.

36. Zander, "Humanistisk historieförmedling", s 191.

37. Ett gott exempel på en sådan forskning är Roger Johanssons skildring av de många berättelserna om vad som hände i Ådalen 1931; Johansson 2001.

att människors erfarenhet alltid antar berättelsens form? Kan inte ett historiskt medvetande bygga på annat än berättelser? Skall historieförmedling handla om många mindre berättelser eller om den stora berättelsen? Några enkla lösningar kommer vi aldrig att finna, men i ett reflekterande och öppet vetenskapligt samtal ligger en stor dos av intellektuell stimulans just i dialogen med forskare som tänker annorlunda eller arbetar med olika tidsperioder och perspektiv.